

SUUDİ ARABİSTAN'IN TERÖRİZMLE MÜCADELE STRATEJİLERİ ÇERÇEVESİNDE 12 MART VAKASI SERT BİR YANIT MI?

Berkay Turaç

Uludağ Üniversitesi

berkayturac2@gmail.com

0000-0002-9823-8193

Atıf:

Turaç, B. (2022). Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele stratejileri çerçevesinde 12 mart vakası sert bir yanıt mı?. *Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 31-46.

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş tarihi/Arrival date: 13.04.2022

Kabul tarihi/Acceptance date: 05.07.2022

Özet

Günümüzde terörizmle mücadele eden devletlerin politika ve stratejilerini iç hukuklarının yanı sıra uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleriyle birlikte uyum içerisinde yürütmeleri zorunludur. Çalışmamızda Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele sürecindeki yaklaşımları ampirik ve normatif olarak analiz edilmiştir. Araştırmamızda Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele sürecindeki stratejisinin iki ayaklı olduğu görülmüştür. Suudi Arabistan'ın kısa vadedeki terörizmle mücadele stratejisi El-Kaide ve benzeri terörizm tehditlerinin ortadan kaldırılması olmuştur. Suudi Arabistan'ın uzun vadedeki terörizmle mücadele stratejisi ise bahsi geçen terörizm tehditlerinin doğmasını engellemektir. Çalışmada Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele süreci uluslararası insan hakları perspektifinden incelenmiştir. Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele sürecinde başvurduğu hukuki tedbirlerin uluslararası insan hakları standartlarıyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele ederken bazı insan hakları normlarını ihlal ettiği görülmüştür. Çalışmamızda, Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele sürecinde 12 Mart 2022'de 81 kişiye ölüm cezası infaz ettiği olay bir araştırma vakası olarak incelenmiştir. Suudi Arabistan, terörizmle mücadele stratejileri çerçevesinde 12 Mart vakasında sert bir yanıt vermiştir. Suudi Arabistan terörizmle mücadele ederken uluslararası insan hakları hukukunun evrensel ilkelerinden olan adil yargılanma hakkı, kanun önünde eşitlik, avukata erişme hakkı, işkence yasağı gibi yükümlülüklerini yerine getirmede başarısız olmuştur. Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele stratejileri ve uygulamalarında çelişkiler olduğu tespit edilmiştir. Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele stratejileri bağlamında insan haklarını ihlal etmek suretiyle sert yanıtlara başvurusunun gelecekte ne gibi sonuçlar doğurabileceği analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Suudi Arabistan, Terörizmle Mücadele, Strateji, İnsan Hakları, Adil Yargılanma*

Abstract

The states of countering with terrorism to execute indispensable that whose policy and strategies within accordance besides their domestic law as well as obligations arising from international law at today. In our study, Saudi Arabia's approaches that in process of counter-terrorism has been analyzed as empirical and normative. In our research, Saudi Arabia's strategy that in process of counter-terrorism has been seen that to be two pillar. Saudi Arabia's strategy of counter-terrorism in the short term has become to annihilate Al-Qaida etc threats of terrorism. Saudi Arabia's strategy of counter-terrorism as for that in long term has to inhibit to emerge that aforementioned threats of terrorism. In this study, the time course of counter-terrorism of Saudi Arabia's has been investigated from over perspective of international human rights. Saudi Arabia's that in process of counter-terrorism that relationship between appealing to measures of law with standards of international human rights has been considered. While Saudi Arabia was countering with terrorism then it has been violated that some norms of human rights. In our study, Saudi Arabia's that in process of counter-terrorism that incident of carrying out death penalty for 81 person at 12 March 2022 has been reviewed as a research case. Saudi Arabia has been gave hard response at case of 12 March as part of strategies of counter-terrorism. While Saudi Arabia countering terrorism has been failed to discharge it's liabilities such like prohibition of torture, right to a fair trial, equality before the law, access to attorney to being by way of universal principles of law of international human rights. Saudi Arabia's that to become paradoxes in the practises and strategies of counter-terrorism has been make firmed. In the context of strategies of counter-terrorism that Saudi Arabia appealing to hard responses through violate to human rights that what such like results will be able to emerge in the future has been analyzed.

Keywords: *Saudi Arabia, Counter-Terrorism, Strategy, Human Rights, Fair Trial*

Giriş

Günümüzde terör eylemlerinin neticesinde tepkisel olarak meydana gelen olayların dünyanın her yerinde yaşayan insanların hayatlarını bir ölçüde etkilediğini söylemek mümkündür. 11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen terör saldırılarının neticesinde yaşanan gelişmelere retrospektif açıdan bakıldığında bir terör eyleminin etki kapasitesinin ne kadar büyük ve önemli olabileceği gözler önüne serilmiştir. İnsan hayatını sosyal, siyasi, ekonomik, psikolojik vb. yönlerden etkileme kapasitesi bulunan terör eylemlerine karşı insanların korumakla yükümlü olan devletlerin ve biz insanların nasıl yanıt vereceği konusu güvenlik çalışmalarının bir alt disiplini olan terörizm araştırmalarında önemli bir yer işgal etmektedir.

Araştırmamızda metodoloji olarak tek vaka çalışması kullanılmıştır. Araştırmada metot olarak nitel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmada kısmi zaman serisi analizinden faydalanılmıştır. Araştırmada terörizm ve terörizmle mücadele çalışmalarındaki doktrin görüşlerine, internet kaynaklarına ve uluslararası kurumların raporları ve görüşlerine başvurulmuştur.

11 Eylül'de Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen terör saldırılarının dünyada büyük bir infial yaratmasıyla birlikte terörle mücadele konusunun devletlerin güvenlik ajandalarında akut bir alan haline geldiği söylenebilir. Çünkü sofistike, organize ve sonuçları itibarıyla muazzam yıkıcı etkilere sahip olan 11 Eylül terör saldırılarının dünyanın süper gücü olan bir devletin topraklarında meydana gelmesinin dünyadaki başka devletlerin, onların aktörlerinin ve yurttaşlarının güvensizlik hissi yaşamalarına yol açtığı ifade edilebilir.

Suudi Arabistan ise bu yıkıcı terör saldırılarından önemli ölçüde nasibini alan bir devlet olmuştur. 11 Eylül terör saldırılarını gerçekleştiren El-Kaide terör örgütü ve onun üyelerinin Suudi Arabistan ile bağlantılarının bulunması Suudi Arabistan'ı uluslararası toplum nezdinde ön plana çıkarmıştır. Bundan dolayıdır ki Suudi Arabistan'ın devlet olarak terör eylemlerini gerçekleştiren aktörlerin ortaya çıkmasında payının bulunup bulunmadığı veya varsa ne kadar bulunduğu

konusunun önemli bir araştırma alanı olarak dikkate alınması gerekmektedir. Öte yandan gerek uluslararası güvenlik düzleminde gerekse de Suudi Arabistan'ın ulusal güvenlik düzleminde El-Kaide vb. aktörlerin yarattığı muğlak bir terörizm tehdidi kapasitesiyle karşı karşıya kalınması, söz konusu aktörlerin oluşturduğu güvenlik tehdidi veya tehditlerine nasıl yanıt/yanıtlar verilmesi gerektiği konusunu bir araştırma alanı şeklinde gündeme getirmektedir. Bizim buradaki çalışma alanımız araştırmaya konu olacak vaka çerçevesinde sınırlanmıştır. Bu yüzden çalışmamız zaman, yer, derinlik, hacim ve kaynak gibi araştırma alanını etkileyen faktörlerin bize verdiği olanaklar dahilinde gerçekleştirilmiştir. Kuşkusuz terörizm ve terörizmle mücadele araştırmaları çok derin ve geniş araştırma çerçevesi sunmaktadır.

Çalışmamızda, Suudi Arabistan'ın yargı organının 12 Mart 2022 tarihinde vermiş olduğu ölüm cezasının terörizmle mücadele stratejileri açısından sert bir yanıt olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Yani Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele stratejilerinde icra edilen söz konusu uygulama, insan hakları perspektifinden ele alınarak terörizmle mücadele stratejileri açısından Suudi Arabistan'ın ve onun ülkesinde yaşayan insanların güvenliğine nasıl bir etkisi olacağı tetkik edilmiştir.

Araştırmamızda Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele sürecinde 12 Mart 2022 tarihinde vermiş olduğu ölüm cezası Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele stratejisinin örnek bir vakası olarak incelenmiştir. Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele sürecinde söz konusu cezai uygulamadaki sorunlar uygulama bağlamı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bahsi geçen vakadaki sorunlar incelenmek suretiyle tespit edilerek çözümler geliştirilmiştir. Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele sürecinde bahsi geçen cezai müeyyidenin Suudi Arabistan devletinin ve yurttaşlarının güvenliğine nasıl bir etkisi olduğu ve gelecekte ne tür etkilere yol açabileceğini değerlendirmenin gelecekteki uygulamalara katkı sunacağı düşünülmüştür. Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele stratejisi ile ilgili doktrinde çeşitli değerlendirmeler görülmüştür. Çalışmada Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele stratejisi söz konusu vaka bağlamında ele

alınarak literatüre katkı sunulması hedeflenmiştir.

1. Terörizmin Kavramsal Çerçevesi

Terör ve terörizm kavramları üzerine çok sayıda tanımlama bulunmaktadır. Bu sebeple farklı araştırmacıların yapmış oldukları çalışmalar dikkate alınarak terör kavramı üzerine genel bir çerçeve çizmek mümkün olmaktadır.

Terör kavramının içeriğine yönelik tanımlama yapmanın önemi üzerinde duran Lutz ve Lutz'a göre "Terörizm, örgütlenmiş bir grubun, siyasi amaçlarına ulaşmak için şiddete ya da şiddet tehdidinde başvurması" şeklinde ifade etmektedir (2017: 275). Bununla birlikte, kavramı nedenler üzerinden inceleyen Hacker'e göre ise "terörizm, güçlüler tarafından ciddiye alınmayacaklarını düşünen güçsüzler, toplumdan dışlanmışlar ve ümitsizler tarafından terör metotlarının uygulanması veya taklit edilmesi" olarak tanımlanmaktadır (Aktaran: Zafer, 1999: 2).

Kavramı yapılaş şekli üzerinden tanımlayan Wilkinson'a göre, "terörizm; siyasal talepleri kabul ettirmek, kişileri, grupları ya da toplumları ve siyasal iktidarı yıldırmak için, sistematik olarak öldürme, tahrip etme ya da öldürme tahrip etme tehdidinin kullanılmasıdır." (1974: 49). Benzer şekilde Coady da "genellikle organize bir grup tarafından işlenen, savaş dışı kişiler üzerinde kasıtlı öldürme veya diğer ciddi zararlar ya da tehdit içeren politik eylemler olarak gördüğü terörist eylemlere giren taktik veya politikaları" terör olarak ifade etmektedir (1996: 265).

Terörü kavramsal yönü dışında yarattığı sonuçlar üzerinden açıklamaya çalışan Martin'e göre ise "Terörizm nasıl tanımlanırsa tanımlansın, her zaman toplumların istikrarına ve sıradan insanların barışına meydan okuma girişimi" şeklinde ifade ettiği görülmektedir (2017: 27). Bu doğrultuda, terörle mücadele, terör ortamlarını ve gruplarını etkin bir şekilde ortadan kaldırmaya yönelik ileriye dönük politikaları ifade etmektedir (Martin, 2017: 249). Diğer bir deyişle, terörizmle mücadele terör örgütlerini yenmeyi ve yok etmeyi hedeflemektedir (Crenshaw and Lafree, 2017: 17).

2. Suudi Arabistan'ın Terörizmle Mücadele Stratejilerine Genel Bir Bakış

Suudi güvenlik politikasının çekirdeği terör dalgasıyla karşılaşmak ve onun kökünü kurutmaktır. Hedef olarak terörün temel sebepleri adres gösterilmiş ve devlete karşı şiddet ortadan kaldırılmak istenmiştir (Al-Saud, 2009: 74).

Suudi Arabistan'ın iç teröristle mücadele politika hedefi iki ayaktadır; birincisi kısa dönemde Suudi ulusal güvenliğini tehdit eden El-Kaide kapasitesini ortadan kaldırmak ve ikincisi uzun dönemde benzer terörist örgütlerin yeniden doğmasını önlemektir (Al-Saud, 2009: 74).

Suudi Arabistan, İslam dininin bazı kutsal mabetlerinin bulunduğu ve bazı şiddet olaylarının meydana geldiği bir ülke olarak yerli bir terörist gruba sahip olmamıştır. Usame Bin Ladin kökeni itibarıyla bir Suudi Arabistan vatandaşı olmakla birlikte terörist eylemlere başladıktan sonra vatandaşlığı iptal edilmiştir. Böylece, Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadeledeki perspektifi ve rolü değişmiştir. Suudi Arabistan, El-Kaide hücrelerini ortaya çıkarmak için düzinelerce güvenlik taraması başlatmıştır. Suudi Hükümeti, Mekke ve Medine'deki iki kutsal caminin koruyucusu olarak terörist saldırıları haklı gören İslam dininin uygun olmayan kullanımını yasadışı kılmaya çalışmıştır. Haziran 2004'te Büyük Müftü Sheikh Abdulaziz al-Sheikh, vatandaşlara terörist saldırılar planlayan veya hazırlayan kişileri ve sabotajcıları yetkililere ihbar etmesini içeren ve terörist saldırıları kınayan bir fetva yayımlamıştır (Combs and Slann, 2007: 242).

Terörizm karşıtlığı ve terörizmle mücadele üzerine yönetim modelleri ve programlarının belirli güçlü yanları ve sınırlamaları bulunmaktadır. Suudi Hükümeti aşırılıkçılık ve gelecekte bu aşırılıkçılığın meydana gelmesine karşı mücadelede sert ve yumuşak mücadele yaklaşımlarının bir karışımını uygulamıştır. Başka bir ifadeyle bu yaklaşımları taktik terörizmle mücadele ve stratejik terörizmle mücadele olarak değerlendirmek mümkündür. Burada terörizmi sadece şiddet eylemlerinin bir kümesi olarak değil; ayrıca İslam ve Tanrı adına şiddeti meşrulaştırmakla uğraşan radikal

inanç ve düşünce yapısı olarak dikkate almak gerekmektedir (Al Qurtuby and Aldamer, 2021: 68).

Suudi Arabistan'ın sert terörizmle mücadele yaklaşımı ışığında güvenlik kuvvetleri hem cezai hem de sivil vakalar için uygulanan şeriatı (İslam Hukuku) takip eden Kraliyet yargı sistemi ve pratiğiyle uyum içerisinde teröristleri yakalamışlar ve onların yargılanıp cezalandırılmalarını sağlamışlardır. Öte yandan yumuşak yaklaşım ise danışmanlık, kılavuzluk, yardım, konsültasyon, terörist aktivitelere katılan veya katkı sağladığı konularında suçlu bulunan bireylerin eğitilerek Suudi toplumuna entegre edilmesini içeren askeri olmayan yöntemlere odaklanmıştır. Program, aşırılıkçı görüşleri, ideolojileri zayıflatmakla birlikte radikalizm geliştiren kişilerin aktivitelerini akamete uğratmıştır (Al Qurtuby and Aldamer, 2021: 68).

Yumuşak yaklaşım; diyalog, entelektüel etkileşimler, iç dini angajmanlar, kendini ifade etme, psikolojik yeniden yapılandırılmalar, sosyal farkındalık ve ağır dini yeniden eğitim yoluyla bozulan ideolojilerin konularını düzeltir. Daha spesifik olarak ifade etmek gerekirse üç aşamalı stratejiler, toplumdaki aşırılıkçı unsurları deradikalize veya rehabilite eden ve devletlere karşı mevcut terörist tehditlerin stratejik anlayışını güçlendiren terörist bireyler ve grupların finansal kaynaklarını hedef alır. Suudi hükümeti, teröristlerle mücadele sürecinde, onların saklandıkları yerleri belirleme ve terörist saldırıları önleme konularında göreceli olarak başarılı olmuştur (Al Qurtuby and Aldamer, 2021: 68).

Suudi Arabistan'ın geniş ölçekli terörizmle mücadele programlarının, toplumdaki bazı teröristlerin yeniden birleşimi ve bazı küçük silahlı saldırılar hariç olmak üzere 2016 yılından beri büyük terörist eylemlerinin meydana gelmediği göz önünde bulundurulduğunda açık bir şekilde verimli olduğu değerlendirilmiştir. Ancak, Suudi Hükümeti başka stratejik yaklaşımlara ve ek taktiksel iç teröristle mücadele politikalarına ihtiyaç duymaktadır. Amaçlar iki yönlüdür; kısa vadede Suudi ulusal güvenliğini tehdit eden terörist örgütleri bertaraf etmek, uzun vadede ise Krallıkta daha fazla sosyal ve ekonomik istikrar yaratmak ve gelecekte

benzer terörist grupların yeniden doğmasını önlemektir. Suudi Hükümeti bu bağlamda var olan taktiksel terörizmle mücadele programlarını güçlendirmeye devam ederken ekstra stratejik terörizmle mücadele yaklaşımlarına başvurabilir (Al Qurtuby and Aldamer, 2021: 69).

Önemli hususlardan biri olarak Suudi hükümeti, İslamcı teröristlerin entelektüel ve ideolojik seviyeleriyle uğraşmasını dikkatli bir şekilde açıklayabilirdi. Teröristlerin bazıları Kur'an, Hadis, İslami söylemler ve gelenekler hakkında güçlü İslami entelektüel arka plana ve derin bilgiye sahip olurken; teröristlerin büyük bir kısmı İslam hakkında az bir bilgi ve anlayışa sahip olan sıradan saldırganlar olarak kategorize edilmiş olabilirler. Dahası bazı teröristler daha az ideolojik olabilirken; başkaları İslamcı bir devlet hakkında sabit bir inanç ve İslamcılığın güçlü bir ideolojisini benimseyebilmektedir. Hala çok sayıda terörist sadece değişken katılımcılar olabilirken başka bazıları sağlam fikir babası olabilmektedirler. Teröristlerin farklı entelektüel, eğitimsel, deneysel ve dini ortamları göz önünde bulundurulduğunda Suudi hükümetinin rehabilitasyon ve deradikalizasyon programları sadece sıradan, daha az entelektüel ve ideolojik teröristler için başarılı olabilir (Al Qurtuby and Aldamer, 2021: 69).

Daha önemli bir şekilde bazı terörist elebaşılar ve ideologlar sorununu, hükümet sponsorluğundaki terörizmle mücadele programı danışma komitelerindeki İslamcı uzman ve vaizlerin güvenilirliği oluşturmaktadır. Bin Ladin gibi terörist ideologlar ve önemli kişilerin çoğu genel olarak hem Şura Konseyi hem de terörizmle mücadele danışmanlık komitelerini doğru İslamcı doktrinlerin haini veya yeterince Müslüman olmayan bir ulema grubu olarak değerlendirmektedir. Bu mesele rehabilitasyon ve deradikalizasyon programlarının tüm teröristler için etkili olup olmadığı üzerine bir değerlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Suudi hükümeti bu yüzden her bir terörist için farklı yaklaşımlar, stratejiler, taktikler ve programlar uygulayabilir. Örneğin, ideologlar, üst komuta yapısı, planlayıcılar, mimarlar, eleman temin eden kişi ve sıradan teröristler şeklinde bir kategorizasyon yapılabilir (Al Qurtuby and Aldamer, 2021: 69).

Suudi terörizmle mücadele stratejisi, militan unsurların rehabilitasyonu ve deradikalizasyonunu hedefleyen politikalar üzerine ayırt edilebilir bir biçimde dikkat çekmektedir. Bu strateji başarılı bulunmuş ve çoğu radikal unsur, danışmanlık ve gözaltı uygulamalarından ayrılmıştır. Özellikle radikal imamların yeniden eğitimi başarılı bulunmuştur. Teröristin aile üyelerinin radikalleşmesinin önlenmesi bu daha geniş stratejinin önemli bir parçasıdır. Örneğin, teröristlerin aile üyelerinin aşırılıkçılığını caydırmada dini yeniden eğitime yönelik yaklaşımın parçası olarak finansal yardım ve ev kiralalarının ödenmesi gibi yardımlarda bulunulmuştur (Al-Saud, 2009: 77).

Bununla birlikte, krallıkta güvenlik, istikrar, barışı koruma ve terörizmle mücadeleye yönelik kapsamlı stratejik programların bütüncül bir parçası olarak toplumun tüm unsurlarını tamamen içerdiğini söylemek mümkün değildir. Suudi güvenlik kuvvetleri ve hükümet yetkililerinin çoğu teröristler ve onların aşırılıkçı ideolojileriyle mücadelede sadece toplumun bazı unsurlarını kapsayacak şekilde hareket etmişlerdir. Yetkililer ayrıca kendilerini terörizmle mücadelenin bir tamamlayıcısı olarak görmüşlerdir. Suudi hükümetinin göreceli olarak daha verimli, üretken ve başarılı olması için terörizm ve aşırılıkçı kampanya ile mücadelenin temel bir parçası olarak toplumun geniş parçalarını ya da vatandaşları, gençleri, kadınları, sivil toplum gruplarını ve Müslüman azınlıkları içeren bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır. Esas olarak gençler, kadınlar, sivil toplum grupları ve azınlıklar terörizmle mücadeleye önemli stratejik değer katmaktadır ve dünyadaki çoğu ülkede radikallerle mücadele ve teröristleri pasifist gruplara dönüştürmede ve radikalizmin meydana geldiği toplumlarda radikalizmi önlemede onların rolleri ve katkıları maksimize edilmiştir (Al Qurtuby and Aldamer, 2021: 69-70).

Suudi Arabistan, herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahip olduğu ifadesini desteklerken, bir kişinin dinini değiştirme ve değiştirmeyi teklif etme hakkına ilişkin hükme temel olarak karşı çıkmıştır (Alwasil, 2010: 1074).

Bunlara ek olarak Suudi hükümeti terörist tehdidin ortadan kaldırılmasına yardım etmek amacıyla okulların, camilerin, medya ve sosyal hizmetlerin işbirliğini güçlendirmektedir. Böyle bir işbirliği, Suudi eğitim kurumlarından akademisyenlerin televizyonda aşırılıkçı inançlara ve dini metinlerin yanlış yorumlanmasına meydan okumalarıyla birlikte Suudi medyasının aşırılıkçı yeniden eğitim ve insani davranışı yayınlamadaki rolü aracılığıyla örnek gösterilmiştir (Al-Saud, 2009: 77).

3. Suudi Arabistan'ın Terörizmle Mücadele Sürecinde İnsan Hakları Panoraması

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi yazarlarından Al-Baroody, beyannamenin çoğu parçasının sadece Batı medeniyeti tarafından tanınan standartları dikkate aldığı eleştirilerini dile getirmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na yönelik kültürel kolonyalizm korkusu ve kültürel görecelik savunusuyla bir medeniyetin tüm diğerleri üzerinde hakimiyet kuramayacağı eleştirisini ifade etmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ilkesel olarak akıl ve vicdan nosyonları üzerine yerleşirken; Al-Baroody beyannamenin 1. Maddesinde kullanılan onur ve haklar kelimelerinin belirsiz olduğunu ve onların farklı ülkelerde farklı anlamlar taşıdığını ifade etmiştir (Alwasil, 2010: 1075). Al-Baroody'nin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne yönelik kültürel görecelik eleştirisine katılmamaktayız. İnsan haklarının tarihsel kazanımlarını hatırd tutarak İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde bir daha böyle bir savaş ortamı yaşanmasın diye ortaya çıkan İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sini, evrensel bir arada yaşama anlayışına dayanak noktası oluşturacak bir asgari insan hakları standartları bütünü olarak görmenin daha doğru olacağı düşüncesindeyiz. Al-Baroody'nin yaklaşımındaki niyetin yerel kültürü koruma ya da farklılıkların bir arada yaşaması olmasından ziyade kendi görüşünü meşrulaştırma olarak değerlendirebiliriz.

Suudi Arabistan, İşkenceye ve başka zalim, insanlık dışı veya aşağılayıcı davranış ya da cezalandırmaya karşı Konvansiyon'a Eylül 1997'de taraf olurken; 30'uncu maddenin 1. Paragrafındaki şartlara bağlı olmadığı ve 20. Maddeyle sağlanan komitenin yargı yetkisini

tanımama şeklinde iki spesifik çekince koymuştur. Konvansiyon'un gerekleriyle uyumlu olarak, Suudi Arabistan, Şubat 2001'de başlangıç raporunu göndermiştir. Rapor, genel olarak Krallık topraklarında geçerli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ve müteakip insan hakları antlaşmalarını, konvansiyonlarını ve protokollerini, Konvansiyon maddelerinin Suudi yasalarıyla nasıl birleştirildiğini açıklayan ve şeriatın (İslam Hukuku) insan haklarını garanti altına aldığına dikkat çeken bir girişle başlamıştır. Suudi başlangıç raporu Konvansiyonla bağlantılı soruşturma sırasında işkenceyi yasaklayan normu içeren, itirafların işkencesiz dikkatli soruşturma yoluyla sonuçlanması gerektiğini öngören çok sayıda yasayı sunmuştur. İşkenceye karşı Komite, görüşmeler sırasında başlangıç raporunu bir Suudi delegesiyle tartışmıştır. Krallık temsilcilerinden biri, delegasyonunun komitenin sorularının kutsal Kur'an ve Sünnetin Anayasa olduğu gerçeğini görmezden geldiğini ve bunların düzeltilemeyeceğini anlamadan soruların yansıtıldığını hissettiğini ifade etmiştir. Delegasyon, belirli suçlar için işkencenin ya da bedensel cezaların kullanımını kutsal Kur'an'ın emirleri olarak savunmuştur. Delegasyon, bu yaptırımların Tanrı'dan gelmesinden beri ne düzeltilebileceğini ne de lağvedilebileceğini ve devletin Şeriat'a aykırı olan herhangi bir karardan sakınmakla bağlı olduğunu ifade etmiştir. Delegasyon, İşkence veya bedensel cezaya başvurulmasını savunan yasal ve teknik zeminlerin kullanımının, doğuştan veya tesadüfi hukuki yaptırımlardan doğan acıyı hariç tutan İşkenceye ve başka zalim, insanlık dışı veya aşağılayıcı davranış ya da cezalandırmaya karşı Konvansiyon'unun 1. Maddesinde tanımlanmış olan işkence biçimlerinden olmayan yaptırımlardan olduğunu ifade etmiştir (Alwasil, 2010: 1079). Suudi Arabistan hükümetinin işkenceye Karşı Konvansiyon ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin istemlerine karşı yaklaşımının çelişkili olduğu görülmektedir. Suudi Arabistan delegasyonunun belirli suçlar için işkence yöntemine başvurularının gerekli olduğu savunusu kabul edilemez. Uluslararası hukuk perspektifinden konuya yaklaşıldığında insanlara karşı işkence yasağı *Jus Cogens* bir normdur. Hali hazırda İşkenceye Karşı Konvansiyon böyle bir çekinceyi yasaklamaktadır. Ayrıca Suudi Arabistan'ın

sözüm ona cezai yaptırımlarının uluslararası hukukun evrensel prensiplerinden biri olan kanun önünde eşitlik ilkesine göre uygulanıp uygulanmadığı konusu dikkate değerdir. Bir başka ifadeyle İslam hukukuna ilişkin cezai müeyyidelerin seçmeci bir biçimde icra edilip edilmediği konusu teyide muhtaçtır. Öte yandan İslam dini ve hukuku şüphesiz sadece Suudi Arabistan ve onun idarecilerine ait değildir. İslam hukukunun evrensel yönleri baz alındığında Suudi Arabistan bu normlara riayet etmekte midir? Suudi Arabistan dış politikasını İslam hukukuna göre mi şekillendirmektedir gibi soruların cevapları Suudi Arabistan'ın insan haklarına nasıl yaklaştığını anlamamıza yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak, İnsan Hakları Komitesi, insan hakları ihlalleri iddialarını dinleyen şikayetler kurulunun yeterliliğini içeren pozitif durumları memnuniyetle karşılamış fakat özellikle bazı bireylerin uzun süre tutuklu yargılanmaları iddialarını ve özellikle Konvansiyon'a uygun düşmeyen bir şekilde uzuvların kırbaçlanması ve kesilmesini içeren adli ve idari makamlarca bedensel cezanın dayatılması ve uygulanması gibi birçok konu üzerinden kaygılarını ifade etmiştir. İnsan Hakları Komitesi, işkence suçunun Suudi iç hukukuyla açık bir şekilde birleştirilmesini ve komitenin görüşüne göre Konvansiyon'un ihlali olan bedeni cezanın yeniden ifade edilmesini içeren Krallığın uygulaması için birkaç tavsiyede bulunmuştur (Alwasil, 2010: 1079-1080).

Mart 2000'de işkenceye karşı Konvansiyon altında yükümlülüklerini takip eden Suudi Hükümeti işkence iddialarını sorgulamak için bir komite kurulduğunu duyurmuştur. Ayrıca yargı süreci haklarının ve yasal prosedürlerin belirlenmesi yoluyla İşkenceye karşı Konvansiyon altında Suudi Arabistan'ın bazı yükümlülüklerini adres gösteren yeni bir şekilde uyarlanan ceza prosedürü yasası Mayıs 2002'de yürürlüğe girmiştir (Alwasil, 2010: 1079-1080).

Ekim 2002'de bir özel raportörün Suudi Arabistan'ı resmi ziyareti sırasında adil olmayan yargılamalara ilişkin olan enformasyon ışığında, avukatlara erişim sorunu ve Suudi Arabistan'daki yargı süreçlerindeki şeffaflık yoksunluğu görüntüsü yer almıştır. Dato Cumaraswamy, Krallık'taki

yargı idaresinden yargı sistemini, politikaları ve uygulamaları açıklayan kıdemli uzmanlarla karşılaşmıştır. Cumaraswamy görevinin sonunda yargı sisteminin halen dönüşüm aşamasında olduğuna dikkat çekerken; Krallığın mahkemelerde avukat temsili kültüründen yoksun olduğunu fakat bunun da yakında rektifiye edilebileceğini bildiren bir basın konferansı vermiştir (Alwasil, 2010: 1083).

Cumaraswamy, Suudi Arabistan'ın yargı sisteminin geliştirilmesi için özel bir şekilde tarafları kapsayan yargı süreçlerine ilişkin ve kamuya mümkün olduğunca daha fazla enformasyon sağlanması yoluyla şeffaflığı meydana getirme ihtiyacını içeren birkaç tavsiyede bulunmuştur (Alwasil, 2010: 1083). Cumaraswamy'nin gözlemleri ve tavsiyeleri şeklen doğru olmakla birlikte sorunların kaynaklarını tespit etmekten uzak olduğu görülmektedir. Söz konusu tespitler hukukun evrensel ilke ve esasları ve hukuk teamülleri açısından değerlendirildiğinde gözlemlerin vahametini tahayyül etmek mümkündür.

Suudi Arabistan'daki devlet yetkilileri, ilan ettikleri reformlarla bağdaşmayacak ölçüde çeşitli icbar yöntemlerini terörizmle mücadele alanında uygulamışlardır. Suudi Arabistan, terörle mücadele kanununun içeriğinde muğlak ve kapsamlı ifadelerin bulunmasından yararlanarak ifade özgürlüğü hakkının kullanılmasını engellemiştir. Suudi Arabistan güvenlik kuvvetlerinin cezai müeyyide ile karşılaşma kaygısı taşımamaları kendi yasalarına dahi itibar etmediklerini göstermiştir. Suudi Arabistan'da 2009 yılında güvenlik gerekçesiyle yüzlerce insan enterne edilmiş ve de facto bir gizlilik içerisinde tutuklu bulunan binlerce insanın yanına katıldıkları gözlenmiştir. Bahsi geçen insanların çoğu İslamcı örgütlerle ilişkili olmaktan şüpheli bulunmuştur. Söz konusu tutuklu bulunan kişilerin haklarında herhangi bir iddianame ya da yargılama prosedürleri bulunmadan aylarca veya yıllarca tutuklu kaldıkları kaydedilmiştir. Hatta aynı kişilerin tutukluluklarına itiraz etme hakları dahi bulunmamıştır. Yetkililer, bu kişilerin birçoğunun avukatlarına erişme haklarını engellemiş ve onları aileleriyle iletişim kurmalarından alıkoymuşlardır. Bahsi geçen insanlar, Suudi yetkililer tarafından işkenceye, kötü muamelelere maruz bırakılmışlar ve onların kendilerinin

aleyhlerine ifade vermeleri için zorlandıkları hapisanelerde tutulmuşlardır. Söz konusu kişiler, aleni olmayan yargı süreçleriyle karşılaşmışlar, adil yargılanma hakkından mahrum bırakılmışlar ve avukatlarının bulunmadığı yargılamalara maruz kalmışlardır. Yine bahsi geçen kişilerin bazılarının hapis cezalarının sona ermesinin ardından bile tutukevinde buldukları kayda geçmiştir. Suudi Arabistan'da 2009 temmuz ayında 330 sanığın yeni ihdas edilen ihtisas mahkemesinde yargılandıkları görülmüştür. Bahsi geçen 330 kişi çeşitli cezai müeyyidelerle karşılaşmışlardır. Söz konusu yargılamanın yapıldığı mahkemede sanıklara verilen mahkûmiyet kararlarına ilişkin hiçbir bilgilendirme yapılmamış ve mahkûmiyet kararlarına temel oluşturan kanıtlar açıklanmamıştır (Uluslararası Af Örgütü, 2010: 306). Uluslararası Af Örgütü'nün gözlemlerini, Suudi Arabistan'ın geçmiş insan hakları ihlalleri ile birlikte değerlendirdiğimizde Suudi Arabistan'ın insan hakları karnesinin vahim bir durumda olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Suudi Arabistan'ın geçmişte insan haklarını iyileştirme anlamında vermiş olduğu taahhütleri yerine getirmediği bahsi geçen gözlem raporunda görülmektedir.

Birleşmiş Milletler insan hakları uzmanına göre, Suudi Arabistan ifade, dernek ve toplantı özgürlüğü haklarından yararlanan halkına karşı terörizmle mücadele mevzuatını uygulamayı durdurması gerekmektedir. İnsan hakları ve terörizmle mücadele özel raportörü Ben Emmerson, terörizm üzerine Suudi Arabistan yasalarının uluslararası standartlarla uyumadığını ifade etmiştir. Emmerson, Suudi Arabistan'ı basit bir şekilde şiddet dışı görüşleri ifade eden insan hakları savunucularını, yazarları ve blog yazarlarını içeren insanların soruşturulmasına bir son verilmesi maksadıyla uyarmıştır. Emmerson, çok sayıdaki pozitif gelişmelere rağmen Suudi Arabistan'ın 2014 terörizmle mücadele kanununu ve başka ulusal güvenlik hükümlerini, insan hakları savunucularına, yazarlara, bloggerlara, gazetecilere ve başka barışçıl eleştirilere karşı kullanmasını ve terörizmin geniş bir şekilde tanımlanmasını kabul edilemez bularak kaygılarını ifade etmiştir. Emmerson, soruşturma sırasında terörist olduğundan şüphelenilen kişilere yönelik işkencenin önlenmesi, baskı altında

elde edilen itirafların rapor olarak kullanılması ve yargılamalarda ölüm cezasının kullanılmasıyla ilişkili devam eden sorunların bulunduğunu ve usulüne uygun yargı sürecinin işleyişinin yetersiz kaldığını vurgulamıştır. Emmerson'a göre uluslararası insan hakları standartlarının tersine, mevcut Suudi Arabistan hukuku, yetkililer tarafından devletin konumu veya itibarının altını oyan ya da ulusal birliğini tehlikeye düşürme olarak görülen barışçıl ifade eylemlerinin geniş bir spektrumunun kriminalize edilmesini olanaklı kılmaktadır (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 2017).

Birleşmiş Milletler uzmanı 2014 terörizmle mücadele kanunu çerçevesindeki soruşturmanın sayısız raporlarına ulaşmış ancak Suudi Hükümeti söz konusu bireylere ulaşmasını engellemiştir. Birleşmiş Milletler Terörizmle Mücadele Özel Raportörü Emmerson'un tespitleri Suudi Arabistan'ın terörizm mücadele ederken başvurduğu hukuki yanıtları kötü niyetle kullandığını ve hukuk sistemini istismar ettiğini göstermektedir. Emmerson'un gözlemlerinin, bir devletin hukuk perspektifinden terörizmle mücadele ederken hangi eylemlerden sakınması gerektiğini gösteren önemli değerlendirmeler olduğu düşüncesindedir.

Ceza İhtisas Mahkemesi'nden önce kitlesel yargılamaları içeren yargı süreci ihlallerindeki kötülüğüyle nam salmış terörle mücadele mahkemesi aşırı derecede adil olmayan yargılamalara devam etmiştir. Dini vaizler, kadın insan hakları savunucuları ve aktivistler barışçıl ifadelerinden kaynaklanan, cezası ölümü gerektiren suçları içeren cürümlerle suçlandıkları böyle yargılamalardan sonra suçlu bulunmuşlar veya zor süreçlerden geçmişlerdir. Mart ayında 68 Filistinli, Ürdünlü ve Suudi uyruklu kişinin kitlesel yargılanmasında, söz konusu kişiler Ceza İhtisas Mahkemesi'nden önce terörizmle mücadele kanunu altında düzmece suçlamalarla yüzleşmişlerdir. Onlardan ikisi, Mohammed al-Khudari ve oğlu Hani al-Khudari, Gazze'de Hamas'ın fiili yetkilileri olduğu anlaşılan bir terörist yapıya katılmakla suçlanmışlardır. Onların her ikisi de tutukluluklarının birinci ayı sırasında cebirle ortadan kaybolmuşlar ve iki ay boyunca hücre hapsine konmuşlardır. Onların yakalanmalarından itibaren yasal

temsilcilerine erişim hakkı bulunmamıştır (Amnesty International, 2021: 310).

Mahkemeler, ölüm cezalarını uygulamaya ve geniş bir suç yelpazesi için değerlendirmelerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Yetkililer idam vakalarındaki uluslararası adil yargılama standartlarına uyma, sıklıkla sanıkların hukuki yardıma veya temsilcisine erişmelerine izin verilmemesi ve gizli bir şekilde tutulan acele mahkeme usulü konularında başarısız olmuşlardır. Hükümet, genellikle çeşitli dava ve tutukluluk aşamalarının bütününde yabancı uyruklular için çeviri hizmetlerine giriş hakkı vermemiştir (Amnesty International, 2021: 310).

Uluslararası Af Örgütü'nün Suudi Arabistan'daki insan hakları ihlallerine ilişkin 2020 gözlemleri çerçevesinde Suudi Arabistan'ın insan hakları ihlalleri konusunda uluslararası hukukun kendisine yüklediği sorumlulukları yerine getirmemeye devam etmek hususunda kararlı bir duruş gösterdiği söylenebilir.

4. Suudi Arabistan'ın Terörizmle Mücadele Sürecinde 12 Mart Vakası

Suudi Arabistan bir günde 81 kişiye ölüm cezası uygulamıştır. Suudi Arabistan Krallığı'nın modern tarihinde belirli bir suçlama dizisi çerçevesinde bilinen en geniş kitlesel ölüm cezası infazına başvurulmuştur. Suudi devlet haber ajansının aktardığı bilgilere göre Suudi Arabistan'ın, 7 Yemenli ve 1 Suriye uyruklu kişiyi de içeren 81 kişiye uyguladığı idam cezasının konusunu oluşturan suçlamalar, yabancı terörist örgütlere mensubiyet ve sapkın inançlara sahip olma şeklinde açıklanmıştır. Suudi devlet haber ajansı içişleri bakanlığından bir ifadeye atıfta bulunarak söz konusu kişilerin masum erkek, kadın ve çocuklara karşı cinayet işlemekle suçlandıklarını belirtmiştir. Suudi Arabistan, bu bireyler tarafından işlenen suçlardan birini İşid, El-Kaide ve Husiler gibi yabancı terörist örgütlerin mensubiyetine bağlı olmak ve terörist örgütlere katılmak için bazı çatışma bölgelerine seyahat edilmesi şeklinde açıklamıştır. Yine Suudi devlet haber ajansına göre, sanıklara yargısal süreç sırasında Suudi hukuku çerçevesinde onların tüm hakları garanti edilmiş ve onların avukat hakkından yararlanmaları sağlanmıştır. Ayrıca Suudi Arabistan, dünyanın istikrarını tehdit eden

aşırılıkçı ideolojiler ve terörizme karşı katı ve sarsılmaz bir duruş sergilemeye devam edeceğini beyan etmiştir. 37 Suudi uyruklu kişi tek olayda polis merkezlerini ve konvoylarını hedef alma ve güvenlik görevlilerine suikast düzenleme girişimi için suçlu bulunmuşlardır (Al Jazeera, 2022).

12 Marttaki ölümler üzerine Michelle Bachelet, söz konusu kişilerin 41'inin 2011-2012'de siyasal katılım için hükümet karşıtı protestolarda yer alan Şii azınlıktan Müslümanlar olduğu yönünde bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bu kişilerden 7'si Yemen ve 1'i Suriye uyruklu olarak not edilmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları İzleme Grubu'na göre, söz konusu ölüm cezalarının bazıları adil yargılanma ve yargı süreci garantileri tesis edilmeden sürdürülen yargılamalar neticesinde icra edilmiştir. Bachelet, söz konusu kişiler için atfedilen suçlamaların, uluslararası hukuk çerçevesinde talep edilen en ciddi suçlar için eşik yeterliliğini sağlamadığını ifade etmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri, bahsi geçen cezaların infazı konusunda bazı kişilerin uluslararası bir şekilde tanınan hükümet güçlerini arkasına alan Suudi liderliğindeki koalisyon ve Husi isyancılar arasında Yemen'de devam eden çatışmayla bağlantılandırılmış olmalarına yönelik kaygılarını belirtmiştir (Birleşmiş Milletler, 2022).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, sanığı savunan avukatın davadan feragat ettiği, mahkemenin sanığa sözüm ona yardımcı olduğu bir yargı sürecinin icra edildiği ve sanığın bu yargılama neticesinde ölüm cezasına çarptırıldığı bir vakada sanığın adil yargılanma hakkına hanel getirildiğini beyan etmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, ölüm cezası ile yargılanan bir sanığın bulunduğu davada, sanığın bir avukat ile temsil edilme hakkından yararlanamaması halinde söz konusu davanın icra edilmemesi gerektiğini deklare etmiştir (Uluslararası Af Örgütü, 2000: 285).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri, infaz edilen ölüm cezalarının uluslararası insan hakları ve insancıl hukuk tarafından talep edilen adil yargılanma garantilerinin sağlanmadan tatbik edildiğini ve bu durumun bir savaş suçu teşkil edebileceğini hatırlatmıştır. Bununla birlikte ölüm cezasının

insan hakları ve onurunun temel ilkeleri, yaşam hakkı ve işkence yasağı ile bağdaşmadığını vurgulamıştır. Bachelet, ayrıca söz konusu mahkumların durumlarına dair onların sevdiğileri kişilerle bilgi paylaşmalarının engellenmesi yönündeki uygulamaların işkence ve kötü muamele olarak dikkate alınabileceğini belirtmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri'ne göre yetkililerin bu cezai müeyyide ile karşılaşan insanların vücutlarını onların ailelerine teslim etmeleri gerektiğinin altını çizmiştir (Birleşmiş Milletler, 2022).

Bachelet, Suudi Arabistan mevzuatındaki sözüm ona "ulusal bütünlüğü tehlikeye düşürme" ve "devletin itibarına zarar verme" şeklindeki şiddet dışı eylemleri içeren aşırı geniş terörizm tanımına dair kaygılarını açıklamıştır. Ayrıca Bachelet, bu uygulamaların insanların barışçıl toplanma ve ifade özgürlüğü haklarını kullanmaları bakımından onları kriminalize etme riskleri taşıdığını söylemiştir. Dünyada ölüm cezasının terk edilmesine yönelik küresel harekete rağmen Suudi Arabistan bu cezayı uygulamaya devam eden 38 ülke arasında yer almıştır. Sonuç olarak Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri, Suudi yetkililerin ölüm cezalarını ölüm hücrelerine dönüştürmeleri, ölüm cezasının tatbik edilmesine dair derhal bir moratoryum tesis etmeleri ve bu yöndeki tüm uygulamaları askıya almaları konusunda çağrıda bulunmuştur (Birleşmiş Milletler, 2022).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi maddelerinin görmezden gelinmesi yoluyla ve bir üst mahkemede tadil olanağının bulunmadığı bir yargı süreci neticesinde ölüm cezasının infaz edilmesinin yaşama hakkına hanel getireceğini bildirmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, ölüm cezasının tatbikini gerektiren davalarda adil yargılanma hakkı, masumiyet karnesi, savunma için asgari garantiler ve denetim için bir üst mahkemenin varlığı ve bağımsız bir yargı organının varlığı gibi Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde yer alan yargılama usul prosedürlerine uyulmasının zorunlu olduğunu deklare etmiştir. Söz konusu hakların cezanın bağışlanması ve indirilmesini isteme gibi özel haklarla birlikte kullanılması gerektiği

de ifade edilmiştir (Uluslararası Af Örgütü, 2000: 282).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri Bachelet'in 12 Mart vakasına ilişkin değerlendirmelerinin önemli ve doğru olduğu düşüncesindeyiz. Söz konusu vakada Suudi Arabistan sanıkların adil yargılanma hakkını tesis etmeden ölüm cezasına başvurmuştur. Suudi Arabistan, sanıkların adil yargılanma hakkını tesis etmeden ölüm cezası müeyyidesini uygulamasıyla uluslararası insan hakları normlarını ihlal etmiştir. Suudi Arabistan'ın insan hakları karnesine tarihsel bir perspektiften baktığımızda bu uygulamaların sürpriz olmadığını düşünmekteyiz. Ancak Suudi Arabistan'ın uluslararası hukuk açısından yaptığı eylemlerinden ötürü sorumlu tutulması gerekmektedir. Aksi takdirde Suudi Arabistan'ın uluslararası insan haklarını ihlal edici davranışlarının yaptırımsız kalmasının gelecekte benzeri ya da daha ağır ihlallere yol açacağı kaygısını taşımaktayız. Bachelet'in Birleşmiş Milletler'in ona verdiği yetkilere dayanarak gerek uluslararası toplumu gerekse de Birleşmiş Milletler yaptırım mekanizmalarını harekete geçirmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Dünyadaki çok sayıda devlette ulusal politika oluşturma sürecine katılma eylemi, hapis, ölüm veya daha kötü eylemler şeklinde tehditler barındırmaktadır (Buzan, 2015: 57). Dünya'da politika yapım süreçlerine katılım, her yurttanın kaygı duymadan kullanması gereken doğuştan gelen bir hakkıdır. Bu açıdan bakıldığında Dünyadaki ulusal politika süreçlerine katılım hakkından men edilen insanların hakkını hukuk sınırları dışında aramasının terörizmle mücadele bakımından anlaşılır olması gerektiği hatırd tutulmalıdır.

Ölüm cezası caydırıcı bir ceza değildir. FBI verilerine göre 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ölüm cezasının uygulanmadığı 14 eyaletteki cinayet oranları ulusal oran seviyesinde ya da ulusal oranın altında bulunmuştur (Amnesty International, 2011: 1).

Suud Hanedanı meşruiyetini, iyi prova edilmiş Vahabi doktrinine başvurusundan ve desteğinden almaktadır. Aslında Suudi Arabistan, İslam Hukukuna başvuruda Mısır'dan farklı olarak temel bir yönde ayrışır.

Rejime İslamcı muhalefet saldırılarını, yolsuzluk durumları, ABD politikasına rıza gösterilmesine, hesap verilebilirlik yoksunluğu olarak hukukun üstünlüğüne genel saygısızlık üzerine odaklanmıştır (Azzam-Nusseibeh, 2007: 327).

Bir toplumda uzun erimli barış ve huzurun vuku bulmasında etkili olan temel unsurların ikisini adaletin ve adaletle ilgili sorunların oluşturması su götürmez bir gerçektir. Esas olarak, geçmiş bir tarihte yapılan hak ihlallerinin cezai müeyyidesiz bırakılması, bu hak ihlallerinin faillerinde dokunulmazlık duygusu yaratırken; söz konusu hak ihlallerinden zarar gören kurbanlar tarafında ise intikam duygusunun meydana geldiği görülmüştür. Bu durum tarafların birbirlerine karşı paradoksal bir tarihsel savunu benimsemesine yol açmış ve tarafların tutumlarında düşman imajının gelişmesinde katalizör rolü oynamıştır. Dolayısıyla taraflar arasında meydana gelen çatışmayı bir şiddet döngüsü eksenine yerleştirmek mümkündür. Adaletle ilgili ifade edilen en önemli değerlendirmelerden ve avantajlardan birinin süratli bir yargılamanın tatbik edilmesiyle sonradan meydana gelebilecek bir ihtilafı tetikleyecek hukuk dışı cezalandırma ve bireysel misillemeyi engelleme olduğu söylenmiştir (Jackson ve Bercovitch, 2020: 286-287).

Bir devletin yurttaşı olan birey, direkt veya endirekt şekilde devletten gelen çok sayıda tehditle yüzleşebilmektedir. Söz konusu tehditler bir devletin yurttaşı olan bireyin hayatını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bir devletin kendi egemenlik bölgesinde belirli bir kanun inşa ve uygulama sürecinin neticesinde ortaya çıkan eksik veya bunaltıcı güvenlik ve adli takibat eylemleri devletin yurttaşları olan bireylere karşı tehditler oluşturabilmektedir (Buzan, 2015: 55).

Yukarıdaki değerlendirmeler dikkate alındığında Suudi Arabistan'daki rejime muhalefet eden aktörlerin bahsi geçen durumların farkında olduğu ve bu durumlara göre politik olarak hareket eden aktörler olduğunu düşünmekteyiz. Dolayısıyla Suudi Arabistan'daki rejime muhalif aktörlerin bu bilgiler ışığında rejime karşı mücadele yolunda kendine yeni taraftarlar toplaması ve yeni eylemlere başvurmaları beklenmelidir.

Terörle Mücadele, terörün bulunduğu yerleri ve grupları yok etme amacıyla geleceğe yönelik uygulanacak politikaları tasvir etmektedir. Belirlenen politikanın ne olduğuna bakılmaksızın ulaşılmak istenen hedef belirgin bir şekilde terör saldırılarının engellenmesi ya da terör saldırılarının miktarının azaltılması yoluyla insanların yaşamlarını kurtarmaktır (Martin, 2017: 249).

Terörizmle mücadele edilirken; stratejinin ayrıca insani, algısal, moral ve zamansal şeklinde mekânsal boyutlara sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Strateji geliştirenler terörizmin sivil nüfus üzerine daha kötü etkilerini meydana getirmekten sakınmak istiyorlarsa seçimlerinin etkileri hakkında kaygılanmak zorundadırlar. Stratejistler, yurttaşların bağlılıklarını kazanmayı deniyorlarsa istenmeyen zarar ya da sivil zayıflık terimini kullanmaları güvence değildir. Yurttaşlar kendilerine daha az zarar vermiş olmaları yönüyle algıladıkları teröristleri daha kolay bir şekilde destekleyebilirler. Aynı bir boyut olarak algı realitedir. Stratejistler, sadece kendi hükümet eylemlerinin kendi toplumları tarafından nasıl görüldüğünü değil; ayrıca başka hükümetlerin desteklerini kazanmaları için onlar tarafından da nasıl görüldüklerini dikkate almak zorundadırlar. Zaman boyutu terörizmi yenmenin uzun dönemli bir mesele olduğu konusunda bizi ikaz eder. Kısa dönemdeki taktiksel başarı ileriye gören bir stratejiye dayanmadığı takdirde uzun dönemde siyasi başarısızlığa yol açabilir. Bunun ayrıca kabile ve kültürel nefret, siyasal şikayetler ve terörizmin başka temel sebepleri gibi bize hatırlattıkları sıklıkla geçmişte gömülüdür. Stratejinin moral boyutu, yapmayı planladığımız şeyin doğruluğu ve yanlışlığının daha geniş çıkarımlarını değerlendirmeye sevk etmektedir. Bu boyut, sadece onları kullanan liderlerin meşruiyetinin altını oymaya hizmet edecek kitlesel gözaltılar gibi insanların ahlaki olmadığını algıladıkları taktikler veya stratejilerdeki algısal boyuta yakın bir şekilde bağlanmıştır (Shemella, 2011: 136).

Buzan'a göre saldırı, icbar, uçak kaçırma, bombalama, idareyi zayıf düşürme ve itibarını sarsma gibi yöntemleri içeren teröre başvurma, kurban rolünü icra etmeleri için zorlanan yurttaşların yaşamlarına açık tehditler arz etmektedir. Teröristler, devletin

yurttaşlarının güvenliğini tesis etme yönünde devlete olan güveni zayıflatarak devleti daha sert güvenlik tedbirleri almaya icbar edebilmektedirler (Buzan, 2015: 57).

O'Neill, hükümetlerin aşırı derecede baskıcı yaklaşımlardan kaçınması gerektiğini söylemiştir. Bazen ayaklanmalar, hükümet güçlerinin genel nüfusa karşı aşırı tepki vermesini ve onları baskı altında tutmasını provoke etmeyi denemektedirler (O'Neill, 2005: 174).

Örneğin 1993'te Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi, soykırım gibi en iğrenç suçlar için bile bir opsiyon olarak ölüm cezasını şart koşmamıştır (Amnesty International, 2011: 2).

Peru ve Sri Lanka hükümetlerinin yaptığı gibi haddinden fazla reaksiyonlar ayaklanmacılar için daha fazla destek yaratmakla sonuçlanmıştır. Sri Lanka ordusunun büyük bir kısmını Sinhalaların oluşturmasında olduğu gibi askeri ve güvenlik kuvvetlerinin çoğunun isyancılardan farklı bir etnik ya da dini gruptan gelmeleri daha fazla aşırı tepki tehlikesi yaratmaktadır (O'Neill, 2005: 174).

İsrail'de 1977 yılında sert politikalarıyla bilinen Likud'un iktidara gelmesine kadar şiddet misillemelerine adanan çaba ve dikkatin bir sonucu olarak misilleme davranışları azalmış ve normaldense istisna olmuştur ve 1977 itibarıyla kontrgerilla harekâtı politikalarına geri dönüş çağına girilmiştir. Diğer hususlarla birlikte, bunlar daha az ayrımcı kuvvet kullanımını içermiş, Filistinlilerin bulunduğu yerleşim yerlerinde kolektif cezalandırmaları artırmış ve 1987'de birinci İntifadaya yol açmıştır. İsyen görevi için psikolojik ve taktiksel olarak kötü hazırlanan İsrail Savunma Kuvvetleri birimleri tarafından iyi bir şekilde sergilenen ayrımsız vahşet eylemleri İsraililer için dramatik bir geri dönüş olarak tamamlanmıştır. Söz konusu davranışların, Filistinli muhaliflere verilen desteğe ani bir artış sağlaması çok sayıda gözlemci tarafından bilinen bir gerçek olmuştur. 2004 yılında, Filistinli isyancıların ayrımsız terörizmini yanıtlayan İsrail ordu güçlerinin aşırı sivil zayıflıklara yol açması nedeniyle İslamcı militanların popülaritesi tırmanmış ve durum kötüden daha kötüye gitmiştir (O'Neill, 2005: 174).

Hem siyasi hem de ideolojik teröristler statükoyu alt üst etmeyi başardıkları takdirde meşruiyet talep edeceklerdir. Eski siyasi sürecin dönüşümünü gerçekleştirme ihtiyacı sonradan belirli bir popülasyon arasından hem aktif hem de pasif destek el2de etme ve sert çekirdek ajanların kritik bir kitlesine güç verme ihtiyacı olmuştur. Meşruiyet, sıradan insanların bağılıklarının ödül olarak elde edilmesi bakımından sıfır toplamı bir oyundur. Teröristler meşruiyeti seçilmiş liderlerden yoksun bıraktıklarında teröristler kazanırken; hükümetler meşruiyeti teröristlerden yoksun bıraktıklarında hükümetler kazanmaktadır (Shemella, 2011: 137).

Strateji geliştirme, “oluşturacağımız stratejik etkiler nedir?” sorusuyla başlamaktadır. Terörist saldırılar operasyona dayanan etkiler hedefler ve terörizme karşı stratejiler sadece onların kendi etkileri üzerine dayandığı takdirde başarılı olabilir (Shemella, 2011: 137).

Hükümetler başarılı olduklarında temkin ilan etmeli ve düşmanlıkları terk etme yaklaşımında bulunmalıdır. Çok sayıda ayaklanma şiddetle birleştirilen öfke ve tutkuların doğal bir sonucu olarak ayrımsız şiddet yoluyla cezalandırma şeklinde belirtilen ayaklanma noktasına ulaşmıştır. Uzun ve özellikle zalim iç savaşlardaki zaferlerin soğukkanlı ve bağışlayıcı olabileceği açıktır. Amerikan İç Savaş'ından Abraham Lincoln ve onun başlıca generalleri Ulysses S. Grant ve William Sherman oybirliğiyle barışçıl ve istikrarlı bir birliği yeniden oluşturma siyasi amacına hizmet edecek genel barışı desteklemişlerdir. Bu terörizm eylemlerini planlayanları, yönlendirenleri ve icra edenlerin temize çıkarılması gerektiğini ima etmez; onlar hesap verebilir olarak tutulmalıdır. Terörizm suçlusu olmayan aktif muharıplerle birlikte ayaklanmayı pasif bir şekilde destekleyenlerin siyasi topluma yeniden entegrasyonu yoluyla uzun dönemli siyasi çıkarlara en iyi şekilde hizmet edilmiş olabileceği sergilenmiştir. Buradaki ders kontrgerilla çabalarına doğrudan katılanların ve kılavuzluk edenlerin asla amaçladıkları nihai siyasi çıktıyı görme yeteneklerini kaybetmemeleri ve onların serinkanlı kalmaları gerektiğidir. Konuya başka türlü yaklaşılması halinde savaşın kazanılırken; barışın kaybedilmesi riskinin

vuku bulacağı belirtilmiştir (O'Neill, 2005: 190).

Yukarıdaki bilgiler göz önünde bulundurulduğunda Suudi Arabistan'ın 12 Mart vakasında olduğu gibi terörizmle mücadelede agresif bir yaklaşım sergilemesi gerek devletin kendisine gerekse de topluma çok sayıda güvenlik tehdidi oluşturmaktadır. Suudi Arabistan'ın verdiği sert yanıtların taktik terörizmle mücadele kapsamında kısa vadeli başarıları amaçladığını düşünmekteyiz. Gerek geçmiş tecrübeler ışığında gerekse de teorik olarak böyle bir başarı elde edilse de belirli koşullar meydana geldiği takdirde toplumun Suudi Arabistan devletine yönelik ani toplumsal tepkiler gösterebileceği dikkate alınmalıdır. 12 Mart vakasını Suudi Arabistan'ın stratejik terörizmle mücadele bağlamında uzun dönemli terörizmle mücadeleyi kaybetmesinde bir nirengi noktası olarak görmek mümkündür. Çünkü Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele alanında hem kendi iç hukukunu hem de uluslararası insan hakları hukukunu ihlal ederek verdiği yanıtlar, hakları ihlal edilen insanlar, onların çevresi, kendi toplumu ve uluslararası toplum nezdinde meşruiyet zeminini kaybetmesine neden olmaktadır. Bu duruma mukabil devlet ve teröristlerin karşı karşıya olduğu bir denklemde teröristlerin eylemlerinin algısal anlamda meşruiyet zemini kazandığı sonucuna varılmaktadır.

Örneğin Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele ederken bu kadar agresif yanıtlar vermesi neticesinde teröristlerin devletin terörizmle mücadele yürüten organlarının öznelerine zarar verememeleri durumunda masum insanları hedef almaları kendileri açısından rasyonel bir tepki ikamesi davranışı olarak görmek mümkündür. Böylece Suudi Arabistan'ın devlet aktörlerinin aslında mevcut terörizmle mücadele yaklaşımı çerçevesinde terörizmin kaynağını bizzat kendi eylem ve davranışlarıyla şekillendirdiği söylenebilir.

Ancak Suudi Arabistan, terörist aktiviteye karşı başarılı bir şekilde güvenliğini sağlayacaksa Suudi toplumunda ve siyasi sisteminde büyük sosyo-ekonomik reformları içeren acil bir şekilde terörizmle mücadele stratejilerini özenle hazırlayarak geliştirmeye ihtiyaç duyar. Terörist eylemler devletin temellerini ve kurumsal gücünü vurmak

yoluyla devletin meşruiyetini ve iktidar algısını bozmayı hedefler. Son olarak terörist eylemler, devlet tarafından uygulanacak ayrımsız misilleme tedbirlerini provoke etmeyi hedefler, çünkü teröristlerin hedeflerinden biri temel olarak devlete verilen popüler desteğin temelini zayıflatmayı hedefler (Al-Saud, 2009: 74).

Sonuç ve Öneriler

Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele politikalarına gerçekçi bir perspektiften bakıldığında agresif ya da sert yanıtlar verdiği görülmektedir. Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadele sürecinde uluslararası insan hakları normlarına halel getirecek uygulamalara başvurduğunu söylemek mümkündür. Suudi Arabistan, kendi iç hukuk sisteminin boşluklarından yararlanarak, mevcut sistemi seçici bir şekilde kullanarak ya da sistemi istismar etmek suretiyle terörizmle mücadelede sert bir yaklaşım benimsemiştir. Suudi Arabistan'ın bu yaklaşımının taktik terörizmle mücadele açısından kısa vadede politik olarak başarı elde ettiğini söylemek mümkün olsa da uzun vadede stratejik terörizmle mücadele yaklaşımı açısından kendi devlet prestijine ve toplumuna zarar verici uygulamalar yürüttüğünü düşünmekteyiz.

Suudi Arabistan hükümetinin terörizmle mücadeleye yönelik sert bir strateji izlemesinin Suudi Arabistan'ın izlediği yumuşak terörizmle mücadele tedbirleriyle uyummadığını ifade etmek mümkündür. Suudi Arabistan'ın 12 Mart vakasında olduğu gibi terörizmle mücadele çerçevesinde ölüm cezasını cezai müeyyide olarak kullanması kendi stratejileriyle olan tutarsızlığını sergilemektedir. Çünkü Suudi Arabistan'ın başvurması gereken çok sayıda yumuşak tedbirin olduğu düşünüldüğünde; hükümet çok sert bir terörizmle mücadele eyleminde bulunmuştur.

Suudi Arabistan'ın egemen bir devlet olarak kendi teritoryal bölgesinde taktik terörizmle mücadele politikasını yürütürken elde ettiği başarılar, onu uluslararası insan haklarını ihlal ettiği vakalarda hukuki sorumluluktan kurtarmamaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri'nin de belirttiği üzere Suudi Arabistan sert bir terörizmle mücadele politikası yürütürken

uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerine aykırı eylemlerde bulunmuştur. Dolayısıyla bize göre Suudi Arabistan'ın kendi uygulamaları, tanıklar ve insan hakları raporları göz önünde tutularak insan haklarını sistematik bir şekilde ihlal etmesi gerekçesiyle muhtelif yaptırımlara maruz bırakılması gerektiği düşüncesine ulaştık.

Araştırmamızdaki dikkate değer bir başka husus Suudi Arabistan devletinin şeffaf, açık ve hesap verebilir yönetim anlayışından yoksun olmasıdır. Örneğin 12 Mart vakası ile ilgili yargılamanın esas ve usul prosedürleri hakkında kendi toplumuna ve uluslararası topluma yeterli enformasyon sağlamaktan uzak ve şeffaf olmayan bir şekilde hareket etmiştir.

Araştırmamızda bulunan raporlardaki gözlemler dikkate alındığında Suudi Arabistan, terörizmle mücadele kanununu geniş bir şekilde yorumlamıştır. Suudi Arabistan yönetimi temel anlamda terörizmle mücadele kanununu keyfi ve denetimden yoksun bir şekilde iktidarını koruma ve muhaliflerini sindirme maksatlarıyla kullanmıştır.

Suudi Arabistan'ın çalışmadaki bilgiler ışığında ve 12 Mart vakası özelinde adil yargılanma ilkesini ciddi ve vahim bir şekilde ihlal ettiği görülmüştür. Suudi Arabistan'ın sanıkların adil yargılanma hakkını ihlal etmesinin ciddi sakıncaları bulunmaktadır. Suudi Arabistan sanıkların adil yargılanma hakkını ihlal ederek hukukun evrensel ilke ve esaslarına ciddi bir şekilde zarar vermiştir. Öncelikle Suudi Arabistan'ın bir devlet olarak prestijinin uluslararası toplum nezdinde ciddi bir şekilde sarsıldığını düşünmek mümkündür. Suudi Arabistan'ın kendi hukuk sistemini kötü niyetli bir şekilde kullanarak terörizmle mücadele etmesi Suudi Arabistan yargı sistemine olan güveni zedelediğini söyleyebiliriz. Suudi Arabistan'ın taktik terörizmle mücadele yaklaşımının aynı zamanda kendi toplumundaki adalet duygusunu zedelediğini düşünmekteyiz.

Suudi Arabistan'ın sert terörizmle mücadele yaklaşımını kullanarak bazı insan hak ve özgürlüklerinin uygulanmasına zarar verdiği görülmektedir. Suudi Arabistan terörizmle mücadele yasasını muhalefeti bastırma için politik bir araç olarak kullanmıştır.

Berkay TURAÇ

Suudi Arabistan'ın Terörizmle Mücadele Stratejileri Çerçevesinde 12 Mart Vakası Sert Bir Yanıt Mı?

Suudi Arabistan'ın terörizmle mücadeleye ilişkin hukuku bir sopa olarak kullanmasıyla verdiği sert yanıtların gelecekte bumerang etkisi bağlamında tepkisel terör eylemleriyle karşılanacağını düşünmekteyiz.

Kaynakça

Al Jazeera (12.03.2022). Saudi Arabia executes 81 people in a single day. <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/12/saudi-arabia-executes-81-people-in-a-single-day> (e.t. 05.04.2022).

Al-Saud, N. B. A. (2009). Saudi Arabia's strategy to Combat Terrorism: an Insider's Perspective. *The RUSI Journal*, 154(6), 74-80.

Alwasil, A. M. (2010). Saudi Arabia's engagement in, and interaction with, the UN human rights system: an analytical review. *The International Journal of Human Rights*, 14(7), 1072-1091.

Amnesty International (2011). *Death penalty facts*, <https://www.amnestyusa.org/files/pdfs/deathpenaltyfacts.pdf>, (e.t. 25.06.2022).

Amnesty International (2021). *Amnesty International Report 2020/21: The state of the World's Human Rights*. 1. Edition, London: Amnesty Publishing.

Azzam-Nusseibeh, M. (2007). The centrality of ideology in counter-terrorism strategies in the Middle East. *Countering Terrorism and Insurgency in the 21st Century: International Perspectives*. Volume 1. (ed. Forest, J. J.). Connecticut: Praeger Security International.

Birleşmiş Milletler (11.03.2022). UN rights chief decries mass execution of 81 people in Saudi Arabia. <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113922> (e.t. 06.04.2022).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (05.05.2017). Saudi Arabia must reform counter-terror law and free peaceful critics, says UN rights expert. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2017/05/saudi-arabia-must-reform-counter-terror-law-and-free-peaceful-critics-says?LangID=E&NewsID=21585> (e.t. 05.04.2022).

Buzan, B. (2015). *İnsanlar, Devletler & Korku*. (çev. M. Dilber). 2. Baskı. İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık.

Coady, C.A.J. (1996). *Terörün ahlaki*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Yayıncılık.

Combs, C. C. - Slann, M. (2007). *Encyclopedia of Terrorism* (Revised Edition). New York: Infobase Publishing.

Crenshaw M. and Lafree G. (2017). *Countering Terrorism*. Washington: Brookings Institution Press.

Jackson, R. and Bercovitch, J. (2020). *Yirmi birinci yüzyılda çatışma çözümü: ilkeler, yöntemler ve yaklaşımlar*. (çev. H. Özler). 1. Baskı. Ankara: Adres Yayınları.

Lutz B. ve Lutz J. (2017). Terörizm. A. Collins (Ed.), *Çağdaş güvenlik çalışmaları içinde* (273-288. ss). (Çev. Nasuh Uslu). İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık.

Martin, G. (2017). *Terörizm: kavramlar ve kuramlar*. (çev. İ. Çapcıoğlu ve B. Metin). 1. Baskı. Ankara: Adres Yayınları.

O'Neill, B. (2005). *Insurgency and terrorism*. 2. Edition. Virginia: Potomac Books.

Qurtuby, S. A., & Aldamer, S. (2021). Terrorism and Counterterrorism in Saudi Arabia. *Contemporary Review of the Middle East*, 8(1), 56-76.

Shemella, P. (2011). *Fighting back: what governments can do about Terrorism*. California: Stanford University Press.

Uluslararası Af Örgütü (2000). *Adil yargılanma hakkı*. (çev. F. A. Tamer ve E. Kaplan). 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Uluslararası Af Örgütü (2010). *Uluslararası Af Örgütü raporu 2010 dünyada insan haklarının durumu*. İstanbul: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.

Wilkinson, P. (1974). *Political terrorism*. London: Palgrave HE.

Zafer H. (1999). *Sosyolojik boyutuyla terörizm*. İstanbul: Beta Basım Yayım.